

УДК 631.158:658.32

Д.В. Шиян, докторант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ В ОПЛАТІ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РІЗНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Метою діяльності будь-якого відповідального суспільства є підняття рівня життя його членів. Серед індикаторів розвитку суспільства на перший план сьогодні виходять показники характеризуючи стан здоров'я, освіту кваліфікацію людини. Розвиток охорони здоров'я як факторів зростання якості трудових ресурсів стали важливішими індикаторами поряд з традиційними показниками економічного зростання [1].

Відтак розвиток суспільства можливий лише при наявності ефективно функціонуючої економіки та проведенні відповідної соціальної політики в державі. Сталість і динамічність розвитку сільської поселенської мережі та сільських територій завжди повинні бути предметом постійної уваги з боку владних структур як на макро-, так і макрорівнях [2]. Як підкреслює С.М. Кваша головною метою аграрної політики в Україні з позицій оцінки суспільних виробничих відносин є оптимальне поєднання дії трьох груп інтересів: виробників продукції, споживачів і держави через виконання сільським господарством своїх виробничої, соціальної і екологічної функцій [3]. Іншими словами, тільки сталий розвиток із зрівноваженим прогресом економічної, соціальної і екологічної його складових може бути запорукою раціонального і збалансованого розвитку цього важливого для національної економіки суспільного сектору. Таким чином, соціальна складова є обов'язковою елементом сталого розвитку поряд з економічним та екологічним. В Україні, особливо в сільській місцевості цей аспект має ще більше значення в силу як історичних, стратегічних, політичних та культурних особливостей нашого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У колективні праці «Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України» [4] підкреслюється також, що сьогодні відбуваються далеко не традиційні зміни в життєвому середовищі селян, а саме:

- продовжуються процеси розукрупнення сільської поселенської мережі;
- скорочується поселенська мережа;
- відбувається звуження сфери прикладання праці на селі;
- погіршується структура трудових ресурсів, особлива частка в ній найбільш активної, підготовленої молоді;
- ускладнюється добробут сільського населення, на фоні стрімкого зростання споживчих цін;
- руйнується мотиваційний механізму сільськогосподарському виробництві, заробітну плату в аграрному секторі переведено на натуральний вираз;
- відокремлюються від сільськогосподарських підприємств-засновників об'єкти соціальної інфраструктури, скорочується функціонуюча їхня мережа ,призупинено будівництво нової мережі.

Безумовно, зазначені проблеми є актуальними для сільської місцевості і впливають на рівень життя населення. Разом з тим, вважаємо за необхідне доповнити їх ще кількома. Перша з. них пов'язана поширенням в останні роки земель які орендують агрохолдинги. Їх поява на селі внесла певні зміни в ситуацію як на ринку оренди землі, так і ринку праці, а відповідно і соціальних проблем села. Маючи значні фінансові можливості агрохолдинги витісняють з ринку оренди земель місцеві сільськогосподарські підприємства. Як відмічає С. Дем'яненко засновники агрохолдингів не проживають у сільській місцевості, тобто не вони ні члени їх сімей не користуються сільською інфраструктурою [5]. Вони можуть без помітних втрат вийти з аграрного бізнесу залишивши село сам на сам з своїм проблемами. Крім того, поглиблюється прірва між робітниками та

керівниками місцевих відділень агрохолдингу. Вони, як правило, не є місцевими мешканцями, а проживають у великих містах і не розуміють проблем селян. Відносно соціальної сфери то вона залишається повністю на місцевих бюджетах, які сьогодні вкрай обмежені в ресурсах. Ще одною суттєвою соціальною проблемою є диференціація в рівнях оплати праці між різними регіонами України. саме цьому аспекту даної проблеми було вирішено приділити більше уваги.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз та оцінка рівнів диференціації в оплаті праці в між різними регіонами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В табл. 1. наведена величина середньорічної заробітної плати по областям в галузі рослинництва за 2009 рік. Звертає на себе увагу той факт що різниця між максимальною величиною заробітної плати в Львівській області (12113,7 грн) та мінімальною в Волинській області (6384,5 грн) становить майже двохкратну величину. Крім того, в середині самих регіонів має місце значна варіація досліджує мого показника. Найбільша величина коефіцієнта варіації мала місце у Закарпатській області - 194,4%, а найменша – у Кіровоградській області – 55,6%. Ці результати означають, що існує значна кількість підприємств де рівень оплати праці фактично знаходиться на мінімальній величині, значно меншому ніж середня величина по галузі. Нами було встановлено, що таких налічується 5209 або 59,2 % від їх загальної кількості. В цих підприємствах, при даному рівні доходів навіть працюючи працівники в переважній свої більшості потрапляють до малозабезпечених і вилучені вести особисте підсобне господарство. Нами також було досліджено рівень та варіацію заробітної плати по регіонах України в галузі тваринництва. В даному випадку ситуація виявилась дуже подібною до рослинницькій галузі. Разом з тим звертає на себе увагу що рівень варіації заробітної плати був меншим як по регіонах, так і між регіонами. Коефіцієнт варіації виявився найбільшим в Вінницькій області (79,5 %), а найменшим в Полтавській області (49,7%). В середньому по Україні його величина становила 63,5%. Це

1. Середньорічна заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств галузі рослинництва та рівень її варіації в регіонах України у 2009 році.

Регіони	Заробітна плата	Медіана	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації
АР Крим	11464,1	7771,4	7042,8	77,1
Вінницька	10050,8	8684,4	5308,4	57,4
Волинська	6384,5	4460,9	6237,8	105,4
Дніпропетровська	11719,2	10253,5	6341,1	56,3
Донецька	11268,0	10252,9	7160,8	61,9
Житомирська	8802,7	6352,5	6202,8	79,5
Закарпатська	10570,5	6440,0	19694,9	194,4
Івано-Франківська	11799,8	9570,8	11861,2	108,9
Запорізька	10823,8	7866,7	7801,8	78,2
Київська	12661,6	9214,3	8480,7	77,3
Кіровоградська	9836,2	8740,1	5375,9	55,6
Луганська	9863,8	9500,0	10833,2	100,6
Львівська	12113,7	6757,8	8048,8	97,7
Миколаївська	10486,8	8404,0	6093,2	61,9
Одеська	8559,1	7663,3	5030,7	58,9
Полтавська	9338,0	8085,7	8522,7	88,7
Рівненська	8898,4	5377,8	5350,1	80,3
Сумська	10515,1	8760,4	6347,6	65,5
Тернопільська	11496,5	8250,0	8845,3	93,1
Харківська	11862,9	10467,3	7078,9	64,1
Херсонська	10138,1	8038,1	5173,1	60,4
Хмельницька	9913,6	8296,4	7270,6	77,6
Черкаська	12430,3	10493,4	7366,9	64,7
Чернівецька	8689,1	6902,5	5470,3	71,5
Чернігівська	9260,0	7193,6	5509,8	68,5
Україна	10607,0	8500,0	7530,6	77,9

все ж таки значна величина. Крім того, як і рослинництві в переважній більшості підприємств (58,4 %) оплата праці в галузі тваринництва була нижчою ніж в середньому по державі.

Одним з питань яке логічно виникає в даному контексті є питання про причини столь суттєвої варіації рівнів оплати праці в регіонах. Для відповіді на нього необхідно відокремити коло факторів, які можуть впливати на досліджуемий показник. Найбільш важливими серед них є показники продуктивності та ефективності праці. Розпочнемо їх аналіз з розгляду співвідношення оплати праці з чистим та валовим доходом (табл. 2.).

2. Співвідношення заробітної плати з чистим та валовим доходом в галузі рослинництва, тваринництва в регіонах України у 2009 році.

Регіони	Рослинництво		Тваринництво	
	співвідношення заробітної плати та чистого доходу	співвідношення заробітної плати та валового доходу	співвідношення заробітної плати та чистого доходу	співвідношення заробітної плати та валового доходу
АР Крим	0,195	0,716	0,152	2,539
Вінницька	0,093	0,471	0,230	1,260
Волинська	0,127	0,519	0,156	2,453
Дніпропетровська	0,082	0,299	0,153	0,673
Донецька	0,118	0,506	0,122	0,484
Житомирська	0,122	0,667	0,235	3,076
Закарпатська	0,301	0,875	0,148	-0,876
Івано-Франківська	0,099	0,653	0,078	0,334
Запорізька	0,086	0,315	0,088	0,301
Київська	0,092	0,469	0,123	0,353
Кіровоградська	0,066	0,209	0,211	1,484
Луганська	0,085	0,665	0,170	1,477
Львівська	0,059	0,180	0,097	6,249
Миколаївська	0,083	0,282	0,128	0,682
Одеська	0,102	0,454	0,201	2,606
Полтавська	0,077	0,323	0,180	0,800
Рівненська	0,069	0,554	0,179	1,831
Сумська	0,089	2,029	0,206	2,539
Тернопільська	0,047	0,163	0,120	0,707
Харківська	0,079	0,571	0,152	1,685
Херсонська	0,090	0,474	0,148	1,129
Хмельницька	0,084	0,555	0,159	1,298
Черкаська	0,069	0,263	0,176	0,895
Чернівецька	0,071	0,936	0,106	1,395
Чернігівська	0,080	0,343	0,231	1,732
Україна	0,086	0,373	0,155	0,999

Аналізуючи отримані результати знову таки необхідно відзначити суттєву варіацію між приведеними показниками. Так, найменшим співвідношення між заробітною платою та чистим доходом галузі

рослинництва було в Тернопільській області (0,047), а найбільшим - в Закарпатській області (0,301), при середньому значенні по Україні - 0,086 . Як що звернутись до другого показника – співвідношення заробітної плати та валового доходу, то найнижчим він знову виявився у Тернопільській області (0,163), а найбільшим – в Сумській області (2,029). Хоча необхідно підкреслити, що в Закарпатській області він був одним з найбільших в Україні (0,875).

При порівнянні аналізованих співвідношень між галузями рослинництво та тваринництва необхідно відмітити один доволі цікавий факт. Рівень варіації співвідношення заробітна плата - чистий дохід між областями був значно більшим в рослинництві ніж в тваринництві (коефіцієнти варіації відповідно 51,7% та 28,2%). В той же саме час по другому з співвідношень (заробітна плата - валовий дохід) більший рівень варіації був в галузі тваринництва (коефіцієнти варіації відповідно 68,6% та 90,6 %). Ці результати наводять на думку, що регіональні відмінності по аналізованим показникам носять штучний характер і орієнтовані скоріше за все на конкретні ринки праці.

Висновки і пропозиції. Підбиваючи підсумок по аналізу рівня оплати праці в галузі рослинництва та тваринництва слід відмітити ту обставину, що в основі значних коливань її рівня по сільськогосподарським підприємствам може бути два найбільш важливих фактора: ситуація на ринку праці та рівень її продуктивності в конкретному підприємстві чи регіоні. Справа в даному випадку в тому, що через низький рівень розвитку ринку житла в сільській місцевості, обмежені можливості по пересуванню між населеним пунктами, необхідність ведення особистого підсобного господарства рівень мобільності трудових ресурсів на селі низький. Цим доволі часто можуть користуватися роботодавці. Крім того, слід враховувати загальну тенденцію до скорочення кількості працівників в сільськогосподарських підприємствах. За цих умов конкуренція за наявні робочі міста буде підвищуватись, а вартість робочої сили, відповідно до законів ринку, зменшуватись.

Бібліографічний список: 1. Лебедев Л.Ф. Социальный ориентиры XXI века: выбор США / Лебедев Л.Ф. // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – 2009. - №3. – С. 42- 49. 2. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / редкол.: М. В. Зубець (голова) та ін.. – К.: Аграрна наука, 2010. – 986 с. 3. Кваша С.М. Аграрна політика в умовах трансформації: чинники та інструменти впливу / С.М. Кваша // Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві. Збірник матеріалів Дванадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів –аграрників, Київ, 25-26 лютого 2010 р./ ред. кол.: П.Т. Саблук та ін. – К.:ННЦ «ІАЕ», 2010. – С.54-63. 4. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / редкол.: М. В. Зубець (голова) та ін.. – К.: Аграрна наука, 2010. – 980 с. 5. Дем'яненко С. Агрохолдинги України: процес становлення та розвитку / С Дем'яненко // Економіка України. – 2009. - №12. – С.50 -61.

Шиян Д.В. Дифференциация в оплате труда в сельскохозяйственных предприятиях разных регионов Украины. Стаття посвящена проблеме социального развития сельских территорий. Подчеркивается, что одним с факторов который создает социальное напряжение является разный уровень оплаты труда в сельскохозяйственных предприятиях. Проведен анализ дифференциации в уровнях оплаты труда в различных регионах.

Shiyan D.V. Differentiation in a payment in the agricultural enterprises of different regions of Ukraine. Article is devoted to a problem of social development of rural territories. It is emphasized, that one from factors which the social pressure creates is a different level of a payment in the agricultural enterprises. The analysis of differentiation in levels of a payment in various regions is lead.